

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՎ ՏԵՐ ԻՍԿ ԱՐԻՆՈՒՄԻՆԱԿԱՆ ԱԶԱՊԱՆՑԱՆ՝ ԿԱՐՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՆՔ ՄԵՏԻ ՏԱՆՆ ԿԻՆԻԿՈ ԱՔՈՒԻ

այս Աքոուի պաշտոնաբերք «էջմիածին» ամսագրի սույն քվականի հուլիսի համարում հրատարակված է մի հեռագիր, ըստ որում, Կիլիկիայի Կարողիկոսության միաբանական ժողովը, Անքիլիասում, Մեծի Տանն Կիլիկիո Աքոուի Կարողիկոսական տեղապան է ընտրել ամենապատիվ Տ. Խաղարկիկոսյան Աջապանյանին:

Միաբանական ժողովի սույն ընտրությունը, ինչպես հաստատվում է Ամենայն Հայոց Հայրապետ Մայրապոյն Պատրիարք-Կարողիկոս Նորին Ս. Օմարյուն Տ. Տ. Գեորգ Զ.ի պատասխանով, «Գրավական է հորախոհական և համեմաշխ գործունեության», համեմաշխություն, որը ոչ միայն պատիվ կրերի Կիլիկիայի միաբանության, այլև ուրախությամբ կլցնի Հովսեփյան Գարեգին Ա. րազմեմախ Կարողիկոսի մահից հետո, Մեծի Տանն Կիլիկիո Կարողիկոսական, Աքոուի նակատագրով մտահոգված հայերի սրտերը: Հուսալի է, որ միաբանական ժողովի ցուցադրած համեմաշխ գործունեությունը կշարունակվի, հետագայում ևս, Կիլիկիայի Կարողիկոսության եերակա բեմերի բոլոր ժողովներում և աշխարհում, ինչպես նշվել է Ամենայն Հայոց Հայրապետի պատասխանում, միջազգային բաղադրական փոխհարաբերությունների ներկա լարված պայմաններում, ողջ հայ ժողովրդին կապահովվի իր նյութական ու հոգևոր ուժերն ազգի, Հայրենիքի և աշխարհի խաղաղության օգտին միայն ի սպաս դնելու բարենպաստ դրությունը:

Խաղարկաբան Կարողիկոսական ընդհանուր փոխանորդ կարգվել էր ի կենդանության երջանկանիշատակ Գարեգին Ա. Հովսեփյան Կարողիկոսի և հրա ձեռամբ. մի կարգադրություն, որը նշանակում էր, թե

հանգուցյալ վեհափառ վատանություն ուներ իր Կարողիկոսական ընդհանուր փոխանորդի հանդեպ:

Մեծի Տանն Կիլիկիո Աքոուի Կարողիկոսական ընդհանուր տեղապան ամենապատիվ Տ. Խաղարկաբան արքեպիսկոպոս ծնվել է 1883 թվականին, Հայկական Կիլիկիայի երբեմնի Կարողիկոսանիստ բաղադր Ստում: Ինչպես վկայում է իր ազգանունն էլ, նա սերում է դարավոր Աջապանյան տոհմից, որը Մեծի Տանն Կիլիկիո Աքոուին տվել է 9 օրհնավոր և 3 վիճելի, ընդամենը 12 Կարողիկոսներ:

Ինչպես պարզ ցույց է տալիս «Աջապանյան» կամ «Աջապանյան» բառի իմաստը, այդ տոհմը դարեր շարունակ իրեն է վերապահել պահպանության մենաշնորհը «Մերոց շորից աշաց (Լուսավորչի, Սեղբեստրոսի, Նիկողայոս Մեհենչեղագործի և Պարսամ ճգնավորի) և երեսուն ուր հազար մարտիրոսաց, որի կան ի պահպանություն ազգիս Արամեան, այս ի հեռափառ Սուրբ Աքոու Մեծին Կիլիկիոյ»:

Գեպեհի դասավորումն այնպես է եղել, որ Կարողիկոսական փոխանորդ Խաղարկաբան, սարկավագ ձեռնադրվելուց (1907 թ.) մինչ այժմ միշտ մնացել է Կարողիկոսների հետ միասին, կարծես արդարացելու համար իր Աջապանյան ազգանունը: Նա վարդապետ է ձեռնադրվել 1909 թվականին Ստում, իսկ ծայրագույն վարդապետությունից եպիսկոպոսական աստիճանի բարձրացվել 1929 թվականին, վարագա Խաղարկաբանի օրը, Հալեպի Քառասուն Մանկունք Եկեղեցու մեջ, օծակից ունենալով անցյալ տարի սեպտեմբերին Փարիզում մահացած, Արևմտյան Նվրոպայի հայերի Կարողիկոսական պատվիրակ երջանկանիշատակ Տ. Արտավազդ արքեպիսկոպոս Սյուրմեյանին, այն ժամանակ առաջնորդ Բերիո (Հալեպի)

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՎ Տ. ԽԱԴ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱԶԱՊԱՀՅԱՆ՝
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ ՄԵՄԻ ՏԱՆՆ ԿԻՂԻԿԻՈ

ընդարձակ քեմի, որն իր մեջ պարփակում էր նաև Ջեզիբի և Ալեքսանդրեոսի սանջակի հայերին:

Գերազնորն Ս. Խաղ սրբազանը, Կաթողիկոսական փոխանորդի տնտեսով, առաջնորդական պաշտոն է վարել Հայեպոստ, Դամասկոսում, Ալեքսանդրեոսի սանջակում (Հայեպի քեմից բաժանվելուց հետո) և Բեյրութում: Նա եղել է նախագահ կրոնական, դատաստանական և գավառական (քեմական) ժողովների, ինչպես նաև Գաղթականաց տեղավորման հանձնախմբի, որի պաշտոնն էր ղեկավարել 1939 թվականին Ալեքսանդրեոսի սանջակից Բեյրութ փախուսած հայ գաղթականների տեղավորման գործը:

Մասնավորաբար Ալեքսանդրեոսի սանջակում փայլեց նա որպես արքուն հովիվ և բարեխնամ քեմակալ, երբ 1936 թվականից սկսյալ փառափառ անօրինակ փոքորիկ պայքրեց սիրիական այդ հողամասի գլխին:

Ինչպես հայտնի է, 1921 թվականին Ֆրանսիայի կառավարության և Թյուրքիայի միջև կնքված մի դաշինքի համաձայն, Ալեքսանդրեոսի սանջակը քեմ մաս էր կազմելու Սիրիայի, բայց ունենալու էր տեղական ինքնավարություն, որտեղ բյուրեքը պիտի վայելեին մշակութային ազատություն և բյուրեքները, արաբներին և ֆրանսերենին հետ, պիտի լինեին երրորդ պաշտոնական լեզուն:

Մինչև 1936 թվականը, ուրեմն, Ալեքսանդրեոսի ինքնավար սանջակը նկատվում էր սիրիական հողամասի անբաժանելի մի մասը. սակայն այդ թվականին, երբ Ֆրանսիայի և Սիրիայի միջև համաձայնագիր կնքվեց, մեծապես փայտված հիպոթեզան ֆաշիզմի օրինակից, որը պատռել էր վերսայի հաշտության դաշնագիրը և պատերազմի նիզակ էր նոճում Արևմուտքի և Արևելքի դեմ, Թյուրքիան, օգտագործելով առիթը, պահանջեց սանջակի կցումը: Ազգաժողովը, իբր քե չեզոք պետությունների հերկայացուցիչներից կազմված մի հանձնախումբ ուղարկեց սանջակ, կատարվեց հանրաքվե: Հակառակ այն իրողության, որ հանրաքվեի արդյունքն էր նպաստ Սիրիայի էր, բյուրական կառավարությունը, 1938 թվականի հուլիսի 5-ին սանջակ մտցրեց մի գորաբաժին, որպես քե միասին պահպանելու բնակչության անդորրությունը: Ըստ ժրենում կայացած ֆրանկ և բյուր համաձայնության (1937 թ.), կազմվեց մի խրտավիթակ պետություն՝ «Հայաք» = Հիթիթ պետություն !! (1938 թ.): Թյուրքիան սրանով էլ չզոհացավ. օգտվելով անգլիական ու ֆրանսիական կառավարությունների տված հա-

մաձայնությունից, սանջակը կցվեց Թյուրքիային: Այս անարդար հախշակության դեմ բողոքող միակ պետությունն, եղավ Սովետական Միությունը:

Ալեքսանդրեոսի սանջակի Թյուրքիային կցվելը (1939 թ.) ծանր հարված եղավ այդ հողամասում ապրող 30.000 հայերի համար, որոնք չցանկանալով նորից ենթարկվել բյուրական լուծին, որոշել էին ընդմիջում հեռանալ սանջակի հողերից:

Ահա այդ փոքորիկ տարիներին էր, որ այն ժամանակ Կաթողիկոսական փոխանորդ Ս. Խաղ արքեպիսկոպոսը, որպես ժողովրդավեր հովիվ փաշ, դիմեց ուր որ պետքն էր և ապահովեց սանջակի համարյա ամբողջ հայության ծովի ու ցամաքի հանապարհով Սիրիա և Լիբանան փոխադրվելը: Նա Ալեքսանդրեոս մեաց մինչև 1939 թվականի հոկտեմբերի 7-ը: Երբ դատարկվեցին սանջակի երեմնի շեն ու բարգավաճ հայ գյուղերն ու ավանները, երբ ֆիզիկական գոյությունը վտանգված հոտը զանգվածային ու մասնակի արտագաղթով ապավինել էր համեմատաբար ապահով երկրի տակ, փաշ հովիվը՝ Աջապանյան Խաղ սրբազանը, ինքն էլ ձեռք առած գաղթականի ցուպը, հեռացավ սանջակից: Նրա ժողովրդավեր այդ գործունեությունն արժանացավ համազգային գնահատման:

Կիլիկիայի Կաթողիկոսության ենթակա հայերի սիրտը Սովետական Հայաստանի և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հետ ամրոտն գոյություն աշխատանքում ևս մեծ գործ է կատարել Խաղ Սրբազանը: Նա, ներկայումս, արտասահմանում ապրող ու գործող հայ բարձրաստիճան եկեղեցականների շարքում, եղել է այնպիսի անբասիր հոգևորական, որի առումը երբևիցե յի արասավորվել Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու, հայ ժողովրդի և նրա սիրելի Հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի կենսական շահերին հակառակ նկատված մի որևէ մուր ու վատահամբավ արարով:

Ներշնչված Սահակ Բ. Խաղայանց Կաթողիկոսի, Բարգեն Ա. Գյուլեսերյան Աթոռակից Կաթողիկոսի և մանավանդ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի բարձրորեն էջմիածնասեր ոգով Խաղ սրբազանը ամենասերտ կապով կապված է Ս. Էջմիածնին և նրա ազգրեմի՝ Հայրապետին՝ Նորին Ս. Օծություն Ս. Տ. Գեորգ Զ. Կաթողիկոսին:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի անավար քափով շարունակված մեկ պահին. Խաղ սրբազանը, որպես պատգամավոր Կիլիկիայի Կաթողիկոսության, հարթելով հաճախահոգական, այլազան դժվարությունները, 1942 թվականի ապրիլի 3-ին ինքնա-

բիռով և թխուր-իւր-իւրան երթալով ուղևորեց դեպի Երևան-էջմիածին, մասնակցելու համար Ամենայն Հայոց Հայրապետի ընտրությունը կատարելու սահմանված համագումարին (առ այդ Սովետական Հայաստանի կառավարության արտոնությունն առնված լինելը հետագրով հաղորդվել էր սրդեն Անթիլիաս՝ հանգուցյալ Սարաջյան Կարողիկոսի ընտրության օրն իսկ)։

Վերադառնալուց հետո համագումարից, որը միաձայնությամբ Կարողիկոսական տեղակալ էր ընտրել Չոբեհյան արքեպիսկոպոսին (արդի Ամենայն Հայոց Մայրապոլսի Պատրիարք-Կարողիկոսին) և այդ ընտրության ավելի էր ազգրենտիր հանգամանք, Սիրիայի և Լիբանանի եկեղեցիների և ակումբների բեմերից Տ. Խաչ սրբազանը քառօրեց, հառախոսեց, լայնորեն բացատրեց ժողովրդին Հայաստանում կատարված շինարարական, մշակութային, գյուղատնտեսական,

հարտարարվեստական հիանալի վերելքի մասին, Մայր Աթոռի ազգրենտիր Տեղակալի ազգոգոտ գործունեության մասին։ Նրա բերած Հայաստանի հողը բյուրեղյա սրվակների մեջ պահպանվեց պանդուխտ հայ տներում որպես սրբազան մատուհի։ Ավելի ուշ, հայրենադարձության ժամանակ և հաջորդող տարիներին, մենք տեսել ենք նրան՝ Խաչ արքեպիսկոպոսին Սովետական Հայաստանի, էջմիածնի Մայր Աթոռի ու նրա ազգրենտիր Գանակալի՝ Նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Գեորգ Զ. Հայրապետի հանդեպ այնպիսի սիրով ու հավատարմությամբ, ինչպիսին էր երանկահիշատակ Գարեգին Ա. Հովսեփյան Կարողիկոսը։

Ցանկալի է, որ Մեծի Տանն Կիլիկիո Աթոռի Կարողիկոսական ընդհանուր տեղակալ ամենապատիվ Տ. Խաչ արքեպիսկոպոս Արապահյանն արդարացնի միաբանական ժողովի և արտասահմանի հայերի ակնկալությունները։

